

DEDE KORKUT KİTABI'NDAKİ HİKAYELERİN BENLİK SAYGISINA ETKİSİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

N. Gamze ILICAK* & Fatih BAL**

Öz

Benliğin oluşumunda kişinin fiziksel özellikleri, içinde doğduğu ve yetiştiği aile, aldığı eğitim, bağlı olduğu toplum gibi birçok kompleks yapının etkisi bulunmaktadır. Benlik saygısı zamanla inşa edilen, varlığını farklı dinamiklerin desteklediği bir sistemdir. Değişen değerler sistemi, gerçekleşen teknolojik yenilikler, hızla büyüyen şehirler, insanların benlik saygısını da ister istemez etkilemektedir. Kişinin hayattan zevk alması, motivasyonun yüksek olması, kendine güveni vb. için benlik saygısı olmazsa olmazdır. Bu çalışmada Dede Korkut Kitabı'ndaki hikayelerin benlik saygısı üzerine etkisi ortaya konmaya çalışılacaktır. Millî hafızaya kazınan edebi eserler, toplumu yansıtırken aslında toplumu oluşturan bireyi yani kişisel "ben"i de aynalamaktadır. Bu çalışmada, bu akislerin fert üzerindeki etkisi anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Çalışma için 18 Mart 2019-5 Nisan 2019 tarihlerinde 300 öğrenciye Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmış ve düşük benlik saygısına sahip 16 denek tespit edilmiştir. 16 denekten 8'ine 8 Nisan 2019-17 Mayıs 2019 tarihlerinde yani 6 hafta süresince Dede Korkut Kitabı'ndan Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı, Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek Destanı, Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Esir Olduğu Destanı, Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı, Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Destanı ve Begil Oğlu Emre'nin Destanı okunmuş ve tekrar Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın verileri SPSS 25.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Dede Korkut Kitabı'ndaki hikayelerin katılımcıların benlik saygısı üzerinde önemli bir etkisi olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut Kitabı, Destan, Halk Hikâyesi, Benlik Saygısı, Psikoterapi.

A RESEARCH ON THE EFFECTS OF THE STORIES IN THE BOOK OF DEDE KORKUT ON SELF-ESTEEM

Abstract

Many complex structures such as the physical characteristics of the person, the family in which he was born and raised, the education he received, and the society he was affiliated with have influence on the formation of the self. Self-esteem is a system built over time and its existence is supported by different dynamics. The

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ngilicak@gelisim.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0002-1193-5384>

** Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, FEF, Psikoloji, fatihbal@sakarya.edu.tr, <http://orcid.org/0000-0002-9974-2033>

changing values system, technological innovations, and rapidly growing cities inevitably affect people's self-esteem. Self-esteem is a must for Enjoying life, high motivation, self-confidence, etc.. In this study, the effect of the stories in Dede Korkut Book on self-esteem is attempted to be revealed. While literary works engraved in the national memory reflect the society, they also mirror the individual "I" who forms the society. In this study, the effect of these flows on individuals was tried to be understood. To do this, Rosenberg Self-Esteem Scale was applied to 300 students between March 18, 2019 and April 5, 2019, and 16 subjects with low self-esteem were identified. Dirse Han Son Boğaç Han Epic, Kam Püre's Son Bamsı Beyrek Epic, Kazan Bey's Son Uruz Bey's Epic, Duha The Epic of Husband's Deli Dumrul, Kangli's Epic Blood Tail and Begil Son Emre's Epic from the Dede Korkut Book were read to 8 of 16 subjects between 8 April 2019 and 17 May 2019, for 6 weeks, and Rosenberg Self-Esteem Scale was applied again. The data were analyzed with SPSS 25.0 package program. According to the results obtained, the stories in Dede Korkut Book was found to have an important effect on the participants' self-esteem.

Keywords: *The Book of Dede Korkut, Epic, Folk Story, Self Esteem, Psychotherapy.*

Giriş

Freud'dan Alfred Adler'e kadar pek çok isim benlik kavramını açıklamaya çalışmış, 19. yüzyıldan itibaren benliğe yönelik sistematik çalışmalar da başlamıştır. Nietzsche "Pereatmundus, fiatphilosophia, fiatphilosophus, fiam!.." derken "Bırakın yok olsun tüm âlem, bir tek hikmet kalsın, bir tek hakîm, bir tek ben!" demektedir. Peki, bu "ben" kimdir? "Ben"i neler meydana getirmektedir?" Hangi "ben"dir kalması istenen veya bir ben kaç "ben"den oluşmaktadır?

Milletlerin belleğine ince ince kazınan, millet ruhunun atardamarı olan yaratımlar; halkın var ettiği halk edebiyatı ürünleridir. Toplumun meydana getirdiği eserlerde; o toplumu oluşturan insanların gelenekleri, görenekleri, değerler sistemi... yani bireylerin toplum haline gelmesini sağlayan bütün unsurlar yer almaktadır. Bu ürünlerde cemiyetin var olmasını istediği, rol modeli olarak düşündüğü, bir nevi idealleştirdiği insan tipi ortaya konmaktadır. İnsanların görmek istediği "ben", bu yaratımlarda hayat bulmaktadır.

Milletin kolektif şuuraltının yansıması olarak meydana getirdiği edebi ürünler, toplumu oluşturan bireyi yani kişisel "ben"i aynalamaktadır. Yarı göçebe bir hayatın aksi olan Dede Korkut Kitabı'ndaki kahramanların, benlik saygılarında görülen yükseklik çok olağandır.

Dede Korkut Kitabı da halk muhayyilesinin vücut bulmuş halidir. Bu kitapta hem cemiyette yer alan ideal kadın ve erkeğe rastlanırken; hem de olması istenen, arzu edilen kadın ve erkek de eserde bulunmaktadır. Bu çalışmada Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyelerin benlik saygısı üzerine etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyelerin seçilmesinin sebebi ise kadın erkek fark etmeksizin eserin kahramanlarında görülen savaççı yapı, zorluklar karşısında gösterdikleri mücadeleci tavır ve de benlik saygılarında görülen yüksekliktir.

1. DESTANDAN HİKAYEYE GEÇİŞ DÖNEMİ ESERİ “DEDE KORKUT KİTABI”

Millet hayatında görülen büyük ve önemli gelişmeler, halkın meydana getirdiği ürünlere de yansımaktadır. Türk tarihinde İslamiyet'in kabulü, göçebe hayattan yerleşik hayata geçiş, Batı medeniyetinin tesiri gibi mühim vakalar; Türk milletinin kültür dairesini değiştiren, bilim insanları tarafından da değişikliği onaylanan bir hakikattir. Dede Korkut Kitabı da böyle bir dönemin eseridir.

Türk Edebiyatı'nda Dede Korkut Kitabı destandan halk hikâyesine geçiş dönemi ürünü sayılmakta, Türk halk hikâyelerinin ise en eski örneklerinden biri kabul edilmektedir (Albayrak, 2004: 231). Bu durum akıllara “Destan nedir?”, “Halk hikâyesi nedir?” gibi soruları getirmektedir.

Destan kelimesinin Türkçede ilk ne zaman kullanıldığı bilinmemekle birlikte İslâmiyet'in kabulünden sonra kullanıldığı yorumu yapılmaktadır (Yıldız, 1995: 3).

Destan da halk hikâyesi de toplumun halet-i ruhiyesini yansıtan, millet mefkûresini içinde barındıran, halka göre “ideal insanı”, “ideal davranış biçimini”, “ideal yönetimi”... yani olması istenen, idealleştirilen şeyleri yansıtan yaratımlardır. Destanlarda görülen ideallik mantığıyla halk hikâyesinde görülen ideallik mantığı birbirinden biraz farklıdır.

Hayvancılıkla geçimini sürdüren toplumun ideal kahramanıyla, tarımla uğraşan toplumun ideal kahramanı arasında her açıdan fark bulunmaktadır. Atlı-göçebe toplumdaki insanın hayatının esasını “savaş” oluştururken, yerleşik hayattaki insanın hayatının esasını ise “aşk” oluşturmaktadır (Ergin, 2006: 6, 14). Her an düşmanla, hava koşullarıyla ve hayvanla mücadele halinde olan insanla; ordu tarafından korunan, iklim şartlarını bertaraf edebilen bir barınağa sahip, ekicilikle geçimini sağlayan insan, ister istemez farklılıkları barındıracak ve idealleştirdikleri birbirinden değişik olacaktır.

Ozanlar kopuz eşliğinde destanları icra ederken; bazı mimik, jest ve taklitlerle anlatımlarını kuvvetlendirmektedir. Halk hikâyelerinde de bu anlatım ananesi devam etmektedir. Halk hikâyelerinde ise şahısların, olayların anlatılışında realist çizgiler ağır basmaktadır. Ayrıca kahramanlıktan çok aşk maceraları konu edilmektedir (Türkmen, 1974: 11).

Şekil ve muhteva yönünden halk hikâyeleriyle benzerlik gösteren Dede Korkut hikâyeleri, pek çok araştırmacı tarafından destandan halk hikâyesine geçişte bir köprü olarak kabul edilmektedir (Alptekin, 2009: 19).

2. BENLİK SAYGISI NEDİR?

Kendi gerçeğinin farkında, kendiyile barışık, kendini artı ve eksi yönleriyle olduğu gibi kabullenebilen insan; varlığına yönelik olumlu bir ruh hali içinde bulunmaktadır. Ruhsal manada sağlıklı ve de mutlu olan kişi, benlik saygısına sahip olan bir bireydir.

İnsanın kendi kişiliğine karşı beslediği duygulara benlik duyguları adı verilirken başkalarına karşı beslediği duygulara ise senlik ya da sosyal

duyguları adı verilmektedir. Başlıca benlik duyguları, benlik saygısı ya da izzet-i nefis, şeref ve haysiyet duygusu, üstünlük ve aşağılık duygusudur (Peker, 1993: 58-60). Benlik saygısı, bireyin kendisi ile ilgili olumlu veya olumsuz değerlendirmeleri olarak açıklanmaktadır (Ferris vd., 2015: 279).

Kişinin kendini olduğu gibi kabul etmesi, özüne güvenmesi benlik saygısını oluşturmaya yeterlidir. Benlik saygısının gelişimi noktasında aile, toplum, bireyin hayat tecrübeleri... etkili olmaktadır. Yüksek benlik saygısına sahip kişiler kendilerini pozitif olarak kıymetlendirirken düşük benlik saygısına sahip kimseler ise kendilerini negatif değerlendirmektedir. Bu yüzden benlik saygısının yüksekliği insan için hayati öneme haizdir. Benlik saygısının geliştirilmesinde özgüveni artıracak farklı unsurlar da etkili olabilmektedir. Okunan kitaplar, dinlenen hikâyeler... kişinin hayal dünyasını geliştirmekte ve yapabileceklerine yönelik ona olanaklar sunmaktadır. Bu akla "Halk edebiyatı ürünleriyle benlik saygısı arasında bir ilişki var mıdır?" sorunu getirmektedir.

3. HALK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ VE BENLİK SAYGISI İLİŞKİSİ

"Oku!" ilahi emriyle başlayan Kur'an-Kerim, neredeyse bütün dini öğretilerde yer alan eğitim olgusu, insan hayatı için okumanın ne kadar önemli olduğuna işaret etmektedir. İnsanlar edebî yaratımlarla kültürlenmekte, yalnızlıklarını gidermekte âdeta terapi olmaktadır. Özellikle toplumların kolektif şekilde meydana getirdikleri eserler, bünyesinde insanlara yol gösterici unsurları barındırmaktadır. Halk edebiyatı ürünleriyle toplumlar şekillenmekte, bu yaratımlar aracılığıyla insanlar mutlu olmakta veya acılarını aksettirmektedir. Yani bu eserler, toplumları oluşturan bireylerin ruh dünyasını etkilemektedir.

Bebeklik döneminde anne sesinden dinlenen ninniler; gelecekte birey olacak çocuğa ne kadar kıymetli olduğu, sevildiği düşüncesini zerk etmektedir. Ninnilerle anne-çocuk arasında mühim bir bağ kurulmaktadır. Benlik saygısına yönelik ilk adımlar, bu devrede atılmaktadır.

Çocukluk devresinde halk yaratımlarından bir başkası olan masalla karşılaşan çocuk; masallarda iyiyi-kötüyü görmekte, sabrın önemini kavramaktadır. Masallar içinde bulundurduğu olumlu mesajlarla kişiye umut, teselli ve en önemlisi güven vermektedir. Bu unsurlar, benlik saygısı açısından önem teşkil etmektedir.

Hangi yaşta olursa olsun halkın ortak duygu, düşünce ve inanç yapısını yansıtan efsane türüyle karşılaşan birey, korkuyla karışık bir saygıyı anlatılanlara yönelik hissederken bir yandan da hayatta hiçbir şeyin imkânsız olmadığı olgusunu içselleştirmektedir. Bu durum insan hayatına anlam kazandırmakta, ruhsal yapısındaki aşırılıkları dengelemesine katkı sağlamaktadır.

Milletlerin tarih sahnesinde var olduğu ilk andan itibaren yaşadığı savaşları, göçleri, doğa olaylarını anlatan destan türü ise bireyin iradesini güçlendirmekte, zorluklara karşı dayanma gücünü arttırmaktadır. Olumsuz

durumlara yönelik mücadelecı tavra yardımcı olmaktadır. Barışın önemini savaşın kötülüğünü kavrayan kişi, barış içerisinde uyumlu bir şekilde yaşamaya özen göstermektedir. Kendini destan kahramanının yerine koyan birey, geçmişte atasının gerçekleştirdiği başarıyla kendine karşı duyduğu güveni artmaktadır. Bu tarz ürünler, kişiyi hayata dair yapabileceklerinin büyüklüğü ve çokluğu noktasında desteklemektedir.

Halk hikayelerinde yer alan olaylarla, halkın idealleştirdiği kahramanlarla kişiye rol modeli oluşturmaktadır. Bu ürünlerdeki kahramanlar; olumlu özellikleri yanında olumsuzluklarıyla, yanlışlıklarıyla, noksanlıklarıyla anlatılmaktadır. Yani bu eserlerde insan, realitedeki gibidir. Halk hikayelerinde görülen gerçekçi tavır, kişinin kendini olduğu gibi görmesine olanak sağlamaktadır. Halkın idealleştirdiği kahramanların dahi hata yapıyor olabilmesi, kişinin zihnindeki mükemmeliyetçiliği esnetebilmekte kişiyi üstündeki ağır bir yükten kurtarabilmektedir. Böylece birey kendi hatalarıyla barışmaktadır.

Halk edebiyatı ürünleri benlik bilincini ve benlik saygısını geliştirici ve koruyucu bir fonksiyon icra etmektedir. Günlük hayatımızdaki iletişimimizden kullandığımız iletişim araçlarının içeriğine kadar bize iletilen bilgilerin çoğu hikayelerden oluşmaktadır. Bir hikâyeye dilsel veya ikonik “bir olayın veya bir dizi olayın temsili” olarak karşımıza çıkmaktadır (Abbott, 2002:12). Hikayeler ortam, olay, girişim, tepki, sonuç ve benzeri şematik elemanlar ile birlikte kahraman ve hikâyeye karakterlerini içermektedir (Rumelhart, 1975: 226). Hikayeler kişilerin dünya hakkında sahip oldukları inançları değiştirebilmektedir. İkna edici hikayeler; temaları için merkezi olan bilgileri içermekte, anlatı biçimleri anlaşılır bir dilde olmakta, bu sayede aktarılabilmeye devam edebilmekte ve algıları biçimlendirebilmektedir. Bir anlatı dünyasına zihinsel yolculuğa çıktığımızda, tüm zihinsel sistemimiz anlatıda yer alan olaylara odaklanmaktadır. Hikayedeki anlatıların özenli ve emilmiş alımında anlatı kişiyi duygusal olarak etkiler, bilişsel yönden zihinsel olarak dahil olur ve okurken zihninde anlatıları görüntüler ile canlandırır. Bu da bireyin özünü “benini” etkiler (Green ve Brock, 2000:701-703). Bu çalışma, Dede Korkut Kitabı'nda yer alan hikayelerin düşük benlik saygısına sahip bireyler üzerinde etkisinin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

4. AMAÇ VE KAPSAM

Benlik saygısı bireyin kendini nasıl gördüğü, nasıl değerlendirdiği noktasında görüşlerinin bütünüdür. Benlik kavramı çocuklukla ergenlik dönemlerinde oluşmaya başlamakta, bir ömür boyu gelişimini sürdürmektedir. Bireyin aldığı eğitim, iş yaşamı, eş ve çocuklarını kapsayan aile hayatı, sosyal çevresi vb. benlik kavramı üzerinde etkili olmaktadır. Her insan benzersiz ve değerlidir. İnsanlar doğaları gereği başka insanlar tarafından onaylanmak, değer görmek ve kendilerini kıymetli hissetmek istemektedir. Bireyin yaşadığı zorluklarla başa çıkabilmesi, psikolojik sağlığını koruyabilmesi için benlik saygısı önemli bir ihtiyaçtır.

Bu araştırmanın amacı Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyelerin üniversite öğrencilerinin benlik saygısı üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Bu amaç kapsamında aşağıdaki araştırma sorusuna yanıt aranmıştır:

1. Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyelerin üniversite öğrencilerinin benlik saygısı üzerinde anlamlı bir etkisi var mıdır?

5. YÖNTEM

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul il merkezinde üniversiteye devam eden 30 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubu oturuma katılacak olan öğrencilerin belirlenmesi amacıyla, araştırmanın başında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencileri ile Psikoloji Bölümü öğrencilerine Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) uygulanmıştır. Ölçeklerden, aritmetik ortalamanın üzerinde puan alan öğrencilerle görüşülmüş, çalışmanın amacı hakkında genel bilgiler verilmiştir. Programa katılmaya gönüllü olan öğrenciler arasından deney ve kontrol gruplarının her biri için 15 öğrenci belirlenmiştir.

Araştırmada yarı deneysel yöntem kullanılmıştır. Deneysel desen, değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerini keşfetmek amacıyla kullanılan araştırma desenleri olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2007:3). Yarı deneysel desende kontrol ve deney grupları tesadüfen değil; ölçümlerle seçilmektedir (Ekiz, 2003: 93; Karasar, 2006:105).

Deney ve kontrol gruplarının kontrol değişkenleri bakımından eşitlenmiş olarak oluşturulmasının güç olmasından dolayı bu yöntem tercih edilmiştir. Deney ve kontrol grupları olmak üzere iki grup oluşturulmuş olup, bu gruplara uygulama sürecinin ardından son test uygulanmıştır.

5.1. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde Avcılar ilçesinde bulunan İstanbul Gelişim Üniversitesi'nde öğrenim gören ve rastgele seçilmiş olan, 30 öğrenci oluşturmaktadır. Toplamda 30 öğrenci (14 kız, 16 erkek) deney grubunda, 15 öğrenci ve 15 kontrol grubunda yer almıştır.

Rastgele seçilen bölüm başkanlarından ölçme araçlarının uygulanabilmesi için gerekli izinler alınmıştır. Öğrencilerin bölüm derslerini aksatmayacak şekilde araştırma yürütülmüştür. Çalışmaya gönüllü olmayan öğrenciler dâhil edilmemiştir. Katılımcı kaybına engel olmak adına 2 öğrenci yedekte tutulmuş ve bu konuda bilgilendirilmiştir.

5.2. Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Bu formda katılımcıların demografik özellikleri, cinsiyet, yaş, eğitim ve medeni durum bilgileri bulunmaktadır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Rosenberg Self Esteem Scale, RSE): 63 maddeden oluşan ölçeğin toplam 12 alt ölçeği bulunmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin 10 maddeden oluşan benlik saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçekten yüksek puan alanların benlik saygısı daha

yüksektir. Ölçeğin güvenilirliğine test-tekrar test yöntemiyle bakılmış, güvenilirlik katsayısı. 71 bulunmuştur.

5.3. Oturumlar

Katılımcılar çalışma için 8 Nisan 2019-17 Mayıs 2019 tarihlerinde 6 seansa iştirak etmiştir. Her seansta katılımcılara Dede Korkut Kitabı'ndan seçilen bir hikâye okunmuştur.

1.Oturum: Birinci oturum 8 Nisan 2019'da gerçekleştirilmiştir. İlk oturumda katılımcılarla tanışılmış, araştırmaya yönelik bilgiler verilmiş, onların da görüşleri alınarak oturum tarihleri ayarlanmıştır. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanı'nın fotokopileri katılımcılara dağıtılmış ve metin okunmuştur.

2.Oturum: İkinci oturum 15 Nisan 2019'da yapılmıştır. Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek Destanı okunmuştur. Katılımcılara metnin fotokopisi dağıtılmıştır. Oturum esnasında katılımcılar tarafından bilinmeyen kelimeler, kavramlar katılımcılara açıklanmıştır.

3.Oturum: Üçüncü oturum 24 Nisan 2019'da gerçekleştirilmiştir. Bu oturumda Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Esir Olduğu Destanı'nın fotokopisi katılımcılara verilmiş ve metin okunurken eşlik etmeleri istenmiştir. Okunan hikâyelerdeki kahramanların -kadın erkek fark etmeksizin- benlik saygıları üzerinde durulmuştur.

4.Oturum: Dördüncü oturum 30 Nisan 2019'da yapılmıştır. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanı üzerinde durulmuştur. Katılımcılara metinlerde yer alan motifler hakkında bilgi verilmiş ve metindeki kahramanların benlik saygılarını arttıran etmenler, olaylar vurgulanmıştır.

5.Oturum: Beşinci oturum 8 Mayıs 2019'da gerçekleştirilmiştir. Bu oturumda Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Destanı'nın metni katılımcılara dağıtılmış ve kahramanların benlik saygıları üzerinde durulmuştur. Hikâyede yer alan unsurlar, başka halk hikâyelerinden ve destanlardan faydalanılarak izah edilmiştir.

6.Oturum: Altıncı ve son oturum ise 17 Mayıs 2019'da yapılmıştır. Bu oturumda Begil Oğlu Emre'nin Destanı okunmuştur. Bu oturumda katılımcılara tekrar Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Rosenberg Self Esteem Scale, RSE) uygulanarak benlik saygılarındaki durum tespit edilmeye çalışılmıştır.

5.4. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerden elde edilen puanların parametrik ölçümlerle analiz edilip edilmeyeceğine karar vermek amacıyla deney ve kontrol grubunda yer alan katılımcıların benlik saygısı ve ön ölçüm puanlarına varyansların homojenliği testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda katılımcıların benlik saygısı tespit etmeden önce

Levene's testi ile iki grubun varyanslarının homojenliği test edilmiş ve varyanslarının homojen olmadığı ($L = ,050$; $p < .05$) bulunmuştur. Bu sonuca göre araştırmaya parametrik olmayan testlerle devam edilmiştir.

5.5. İşlem

Araştırma için İstanbul Gelişim Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencileri ile Psikoloji Bölümü tarafından, rastgele seçilen bölüm başkanlarından ve uygulamanın yapıldığı ders saatlerindeki sorumlu öğretim üyelerinden ve görevlilerinden ölçme araçlarının uygulanabilmesi için gerekli izinler alınmıştır.

Katılımcıları belirlemek amacıyla ölçeklerin uygulandığı 30 öğrencinin benlik saygısı puanı aritmetik ortalamanın 2 standart değeri üstünde kalan öğrenciler gruplara eşleştirilmiş ve her gruba öğrenci atanmıştır. Uygulama sınıf ortamında araştırmacı tarafından bağımsız değişken olan Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyeler sabit bir ton ile okunmuştur. Sınıf ortamında uygulamaya engel olabilecek değişkenler kontrol altına alınmıştır. Uygulama süresi yaklaşık 45 dakika sürmüştür.

5.6. Araştırmanın Kısıtları

Araştırmanın örneklemini sadece üniversite öğrencisi olan gönüllüleri kapsamaktadır. Araştırmanın farklı mekân ve bireyleri kapsamaması araştırmanın kısıtlılıkları arasındadır. Araştırmanın tek bir üniversitede yapılması araştırmanın genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Bu çalışma, araştırmanın yapıldığı tarihler ile sınırlıdır.

6. BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya gönüllü olarak katılan öğrencilere bağımsız değişken Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyeler ve bağımlı değişken öğrencilerin benlik saygısı üzerindeki etkisi deney ve kontrol grubunun ön test ve son test puanlarına dair bulgular ve katılımcıların sosyodemografik özelliklerine yer verilmiştir.

Araştırmada, Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyelerin benlik saygısı üzerine etkisini incelemek için benlik saygısı ölçeklerinin ön test son test ölçümlerinden aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olup olmadığına eşleştirilmiş örneklem için Wilcoxon Sıralı İşaretler tekniğiyle bakılmıştır.

Uygulama öncesinde uygulama için seçilen öğrencilerin homejen olup olmadıklarını saptamak amacıyla deney ve kontrol grupları Mann-Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Yapılan sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Grubunun Mann-Whitney U Test Ön Test Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma Grupları	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z
Deney	15	4.50	17.21	9897	-531
Kontrol	15	4.59	24.32		
Çalışma Grupları	n	Sıra Ortalaması	Sıra Topl	U	z

Deney	15	4.50	17.21	9897	-531
Kontrol	15	4.59	24.32		
Çalışma Grupları	n	Sıra Ortalaması	Sıra Topl	U	z
Deney	15	4.50	17.21	9897	-531
Kontrol	15	4.59	24.32		
Çalışma Grupları	n	Sıra Ortalaması	Sıra Topl	U	z

Tablo 1'de görülen kontrol ve deney gruplarının ön test puanlarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($U=9897$; $p > .05$). Bu bulgu her iki grubun ön test puanları sonuçlarına göre homejen bir dağılım göstermektedir. Yani her iki grubun ön test puanları benzerdir.

Uygulama sonunda deney ve kontrol grubu öğrencilerinin benlik saygısı puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak amacıyla deney ve kontrol gruplarına son test uygulanmıştır. Deney ve kontrol gruplarının son test puanlarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubunun Mann-Whitney U Test Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma Grupları	n	Sıra Σ	Sıra Σ	U	z	p
Deney	15	4.80	25.88	8424	-4.319	000
Kontrol	15	4.12	15.74			

Tablo 3. Deney Grubunun Ön-Son Test Puanlarının Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi Sonuçları

	Çalışma Grupları	Sıra İşaretleri	n	Sıra Σ	Sıra Σ	z	p
Benlik Saygısı	Deney	Negatif sıra	6	6.40	⁴ 2.26	-2.749	006
		Pozitif Sıra	9	8.04	⁵ 2.93		
		Eşit	0				
		Toplam	15				

Tablo, 3'te görüldüğü gibi deney grubuna uygulanan uygulamanın ön test-son test puanları arasında anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür (Benlik Saygısı; $z = -2.749$; $p < 0.05$). Bu sonuç deney grubuna uygulanan uygulamanın deney grubuna uygulanan uygulamanın son test lehine olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak uygulama deney grubunun benlik saygısını önemli derecede olumlu yönde etkilemektedir.

Tablo 4. Kontrol Grubunun Ön-Son Test Puanlarının Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi Sonuçları

	Çalışma Grupları	Sıra İşaretleri	n	Sıra Σ	Sıra Σ	z	p
Benlik Saygısı	Deney	Negatif sıra	6	4.25	32.21	-4.258	5589
		Pozitif Sıra		4.99	36.77		
		Eşit	0				
		Toplam	15				

Tablo, 4'te görüldüğü gibi kontrol grubuna uygulanan uygulamanın ön test-son test puanları arasında anlamlı derecede farklılaştığı görülmemiştir (Benlik Saygısı; $z = -4.258$; $p > 0.05$). Bu sonuç kontrol grubuna uygulanmayan ön test son test puanlarının benzeştiğini göstermektedir. Sonuç olarak uygulama yapılmayan kontrol grubunda ön test son test puanları arasında herhangi bir değişiklik gözlenmemiştir.

Sonuç

Günümüzde çocuğun geleneksel oyun oynayabileceği alanlar azalmış, çalışan anne baba sayısı artmıştır. Genellikle dijital oyunlar verilerek çocuk ile ilgilenilmemektedir. Bu da çocuğun içinde bulunduğu yalnızlığından kaçmak için sanal dünyaya bağlanmasına ve gerçek dünyaya yabancılaşmasına neden olmaktadır (Okkay, 2019: 134). Bu noktada çocuk yaştan itibaren bireyin edebiyata yönlendirilerek benlik saygısı kazandırılmaya çalışılması, onun geleceği açısından önem arz etmektedir.

Halk edebiyatı yaratımları kolektif şuurların yansıması olan ürünlerdir. Bu mahsuller, meydana getirildikleri toplumun; zevk süzgecinden geçmekte ve yüzyıllar süren bir yolculukla en güzel hallerini almaktadır. Dede Korkut Kitabı da bu şekilde oluşturulmuş bir eserdir.

Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyelerde toplumda var olan ve var olması istenen ideal insan tipi yer almaktadır. İdeal insan demek bir nevi insanların görmek istediği ideal "ben", ideal "sen" anlamına gelmektedir.

Dede Korkut Kitabı'nda yer alan kadın ve erkek kahramanlar; güçlüdür, savaşçidir, başlarına gelen olumsuzluklara yönelik mücadeleci bir

tavır takınırlar ve çoğunlukla akılcı insanlardır. Benlik saygılarındaki yükseklik çok net anlaşılmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı Dede Korkut Kitabı'nda yer alan hikâyelerin bireylerin benlik saygısına yönelik etkisinin araştırılmasıdır. Bu amaçla deney ve kontrol grubuna ön test-son test olarak uygulanan Dede Korkut Kitabı hikâyeleri benlik saygısı sonuçlarından elde edilen puanlar karşılaştırılmıştır.

“Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyelerin üniversite öğrencilerinin benlik saygısı üzerinde anlamlı bir etkisi var mıdır?” sorusunun yanıtı, yapılan istatistiksel analiz sonucuna göre; hikâyelerin deney grubunun ön test-son test sonuçlarına göre katılımcıların benlik saygısı üzerinde önemli derecede etkili olduğunu göstermiştir.

Yapılan çalışmalar, bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı psikoeğitim programlarının benlik saygısını arttırmada önemli bir etkisi olduğunu vurgulamaktadır (Devaraj ve Lewis, 2010: 103). Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyelerde problemlerin farklı şekillerde çözülme yöntemleri de gösterilmektedir. Benlik saygısı bireyin problem çözme becerisine göre de değişebilmektedir.

Bu araştırma sonucunda Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyelerin, bireylerin benlik saygısını arttırmada kullanılabileceği tespit edilmiştir. Ancak, kalıcılığın sağlanması hususunda daha farklı programlarla birlikte kullanılması önerilir. Mühim olan bir başka husus ise geliştirilen programların terapistler ve danışmanlar tarafından uygulanmasıdır.

Halk edebiyatı ürünlerindeki kahramanların söylemleri, davranış modelleri bireyleri etkilemekte ve bu kahramanlar rol model olarak alınabilmektedir. Edebi kahramanların etkileyici gücü bu çalışmada da ortaya çıkmıştır. Öğrenciler, hikâyelerini dinledikleri kahramanların davranış ve söylemlerini içselleştirmişler ve böylece benlik saygılarının da arttığı görülmüştür.

Çalışmada hikâyelerin okunmadığı grupta ise benlik saygısı ile ilgili bir değişimin olmadığı ortaya çıkmıştır. Hikâye okunan grup ideal rol modellerinin davranış biçiminden etkilenip benlik saygısını arttırırken okunmayanlarda hiçbir değişim yoktur.

Benlik saygısı yaşam doyumunu önemli derecede etkilemektedir (Diener, 1984: 2000). Bu nedenle bu çalışma, bireylerin yaşam doyumunun arttırılmasına yönelik uygulanması önerilebilir. Ayrıca psikolog, rehber öğretmen ve psikoterapistler tarafından Dede Korkut Kitabı'ndaki hikâyelerin klinik ortamda ve danışmanlık merkezinde psikoterapi yöntemi olarak diğer psikoterapi yöntemlerine ek olarak uygulanması önerilebilir. Halk edebiyatının farklı ürünleri de yine bu çalışmalar için uzman kişiler tarafından kullanılabilir.

Kaynakça

- Abbott, H. P. (2002). *The Cambridge Introduction to Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Albayrak, N. (2004). *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: L&M Yayınları.
- Alptekin, A. B. (2009). *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı*. 4. Baskı. Ankara: Akçağ.
- Büyüköztürk, S. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Deveraj, S. - Lewis, V. (2010). Enhancing Positive Body Image In Women: An Evaluation Of A Group Intervention Program. *Journal of Applied Biobehavioral Research*. 15 (2). ss. 103-116.
- Diener, E. (1984). Subjective Well-Being. *Psychological Bulletin*. 3. ss.542-575.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş: Nitel, Nicel ve Eleştirel Kuram Metodolojileri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergin, M. (2006). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ferris, D. L.- Lian, H.- Brown, D. J.- Morrison, R. (2015). Ostracism, Self Esteem, And Job Performance: When Do We Self- Verify And When Do We Self Enhance?. *Academy of Management Journal*. 58 (1). ss. 279-297.
- Green, M. C. - Brock, T. C. (2000). The Role of Transportation In The Persuasiveness of Public Narratives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 701– 721.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi; Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Okkay, İ. (2019). Dijital Oyunların Çocuklar Üzerinde Yol Açtığı Etiksel Sorunlar. A.M. Kırık (Ed.) *Yeni Medyada Çocuk ve İletişim* içinde (s.115-142). İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.

- Peker, H. (1993). *Din Psikolojisi*. Samsun: Sönmez Matbaa ve Yay.
- Rosenberg, M. (1979). *Conceiving The Self*. Malabar, Florida: Krieger Publishing Company.
- Rumelhart, D. E. (1975). Notes On A Schema for Stories. In D. G. Bobrow & A. Collins (Ed.), *Representation and Understanding: Studies In Cognitive Science* (p. 211-236). New York: Academic Press.
- Saydam, B. (2013). Korku'(t) Ata. *Suret*. 2. ss. 95-123.
- Türkmen, F. (1974). *Aşık Garip Hikayesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Yıldız, N. (1995). *Manas Destanı (W. Radlofl) ve Kırgız Kültürü ile ilgili Tespit ve Tahliller*. Ankara: TDK Yayınevi.

Extended Abstract

Self-esteem refers to the whole views an individual has on how s/he sees and how s/he evaluates her/himself. The concept of self begins in adolescence and continue its development throughout lifetime. Individual's education, work and family life including spouse and children, social environment, etc. affect the concept of self. Every person is unique and valuable. People, by their very nature, want to be approved by other people, to be valued and to feel precious. Self-esteem is an important need for the individual to cope with the difficulties s/he faces and to maintain his/her psychological health. Many complex structures such as the physical characteristics of the person, the family in which s/he was born and raised, the education s/he received, and the society s/he was affiliated to have influence on the formation of the self. Self-esteem is a system built over time and its existence is supported by different dynamics. The changing values system, technological innovations, and rapidly growing cities, inevitably affect people's self-esteem. Luxury and exaggerated lives watched in TV series and movies, happy people who are revealed every day in social media channels cause the person to fall into the second place about self. Self-esteem is a must for enjoying life, high motivation, self-confidence, etc. In this study, the effect of the stories in Dede Korkut Book on self-esteem will be tried to be revealed. While the literary works engraved in the national memory reflect the society, they also mirror the individual that constitutes the society, namely the personal "I". In this research, the effect of these flows on individuals will be tried to be understood. For the study Rosenberg Self-Esteem Scale was applied to 300 students between March 18, 2019 and April 5, 2019, and 16 subjects with low self-esteem were identified. Dirse Han Son Boğaç Han Epic, Kam Püre's Son Bamsı Beyrek Epic, Kazan Bey's Son Uruz Bey's Epic, Duha The Epic of Husband's Deli Dumrul, Kangli's

Epic Blood Tail and Begil Son Emre's Epic from the Dede Korkut Book were read to 8 of 16 subjects between 8 April 2019 and 17 May 2019, for 6 weeks, and Rosenberg Self-Esteem Scale was applied again. The independent variable of the research was determined in the stories of Dede Korkut Book and its dependent variable as the self-esteem level of the participants. The effect of the stories in the Dede Korkut Book, which was applied to the participants, on self-esteem was analyzed with SPSS 25.0 package program. Dependent variable data of the participants were measured by Rosenberg Self Esteem Scale (RSE) Test. The difference between the pretest-posttest results of the experimental and control groups was measured by the Mann Whitney U-Test and the relationship between the pre-test and post-test with the related sample Wilcoxon Sequential Test. According to the obtained results, the stories in Dede Korkut Book were found to have a significant effect on the participants' self-esteem. The stories in the book of Dede Korkut were proved to be in a position that could be used to increase the self-esteem of individuals. The discourses and behavior models of the heroes in folk literature products affected the individuals and these heroes could be taken as a role model. This is where the impressive power of literary heroes emerged. The students internalized the behavior and discourse of the heroes they listened to, and it seems that their self-esteem expanded there. In the study, there was no change in self-esteem in the group where stories were not read. The group read the story was influenced by the behavior of the ideal role models and increased self-esteem. Self-esteem significantly affects life satisfaction. The heroes of men and women in Dede Korkut Book are strong, they are warriors, they take a combative attitude towards the negative things that happen to them, and they are mostly rational people. The height in self-esteem is clearly understood. Discourses and behavioral patterns of heroes in folk literature products affect individuals and these heroes can be taken as role models. The impressive power of literary heroes has also emerged in this study. The students internalized the behaviors and discourses of the heroes with whom they listened their stories, and thus self-esteem increased. This study can be suggested as a goal-oriented approach that needs to broaden the lifestyle satisfaction of individuals. In addition, psychologists, guidance counselors and psychotherapists can be recommended here in addition to other psychotherapy methods as a psychotherapy method in the clinical center and counseling center of the stories in the Dede Korkut Book.